

Het belangrijkste resultaat van zijn ministerschap, wat de ICT-portefeuille betreft, vindt Van Boxtel dat 'e-government inmiddels op bestuurlijk niveau tussen de oren zit'. Hij had ook de goede afloop van de millenniumkwestie kunnen noemen. "Maar dat zie ik meer als een natuurlijk moment om ICT op de agenda te krijgen. Het gaf een enorme impuls aan nieuwe investeringen. Alle systemen moesten worden geïnventariseerd, oude systemen moesten weg, die turbulentie is op grote schaal gebruikt om richting te geven aan nieuwe ontwikkelingen." Als grootste tegenvaller beschouwt Van Boxtel het niet realiseren van de elektronische handtekening, waarvan hij bij aanvang van zijn ambtstermijn gezegd had, dat die er aan het eind moest zijn. "Dat heb ik niet gered. Jammer. Er is wel een tempoversnelling mogelijk. In België werkt men er al volop mee."

'De meeste lol heb ik gehad aan Overheid.nl'

Spontaan wil Van Boxtel zijn ministerschap ook op een ander aspect beschouwen: "De meeste lol heb ik gehad aan de totstandkoming van de portal Overheid.nl. En de digitale trapveldjes. In het publieke debat hebben ze niet z'n rol gespeeld, maar in de praktijk wel. Idee was om in vijftig steden met problematische wijken z'n voorziening te realiseren. Maar nu zijn er honderdveertig en het gaat naar tweehonderd. Fantastisch. Alleen, de subsidie is voor drie jaar en ik heb niets gehoord over de continuïteit. Het is ontzettend belangrijk dat daarvoor aandacht is."

Qua tegenvallers wil hij nog iets kwijt: "De mulle aarde, waarin de adviezen van de commissie-Docters van Leeuwen zijn terechtgekomen. De commissie heeft haar uiterste best gedaan om aanbevelingen te doen, die vastgeroeste verhoudingen doorbraken, maar zo vlak voor de verkiezingen kreeg ik er in het kabinet geen handen voor op elkaar. Ook niet binnen het ministerie zelf. Als het medebewind ter discussie wordt gesteld, gaan bij BZK de luiken dicht. Ik heb in een lezing eens één idee gepropageerd: de proceswethouder. Geef een wethouder op bepaald terrein ook bevoegdheden die normaal bij provincie en Rijk zitten, zodat hij moeilijke situaties

Peter Mom

Roger van Boxtel: kansen voor open doel verprutst

'Zo'n doorbraak als in België krijg je hier niet van de grond'

"Geen letter! In het strategisch akkoord stond geen letter over ICT!" Hij is al een tijdje uit Den Haag weg, maar de verbijstering van Roger van Boxtel is er niet minder om. In de luwte van het directievoorzitterschap van een zorgverzekeraar in Zwolle wil de laatste minister van overheidsinformatisering nog wel een keer terugkijken en vooruitblikken. Bijna vier jaar Paars, bijna negentig dagen Balkenende met forse demissionaire uitloop, en wat een nieuw kabinet zou moeten doen. "Coördinatie ervan leggen bij een minister. Die zit tenminste altijd aan tafel."

integraal en versneld kan aanpakken in zijn stad. Ook voor Klaas de Vries totaal onbespreekbaar.”

Dat 'vlak voor de verkiezingen' verlangt een kanttekening. De kabinetsreactie kwam inderdaad op de valreep en werd zelfs na de verkiezingen, 4 juni vorig jaar, naar de Tweede Kamer gestuurd, maar Docters van Leeuwen had zijn rapport al 6 september 2001 afgescheiden. Van Boxtel: "Ik moet de hand ook in eigen boezem steken. Het momentum om dingen voor elkaar te krijgen is het laatste jaar eigenlijk voorbij. In 'Contract met de toekomst' had ik mijn geloofsbrieven afgegeven. Daarin werd ook die commissie aangekondigd. Maar eer ze er was, zaten we over de helft van de termijn. Dan wordt het moeilijk." Hier past de voetnoot dat genoemde geloofsbrieven de datum van 19 mei 2000 dragen, bijna twee jaar na Van Boxtels aantreden, en de commissie ICT en Overheid 31 januari 2001 werd ingesteld. Niettemin kan het hem deugd doen dat een soort zelfbenoemde staatscommissie de kar van Docters uit dat rulle zand is gaan trekken. Zie het manifest 'Een kwestie van uitvoering', dat de Commissie 'Belgen doen het beter' onlangs presenteerde.

'Als aan medebewind wordt getornd, gaan de luiken dicht'

Toegankelijkheid van de overheid was hoofdthema. Naast Overheid.nl noemt hij zijn roger-vanboxtel-site. "Hoe moeizaam het ging om dat bij BZK voor elkaar te krijgen. Men keek of men water zag branden. Niet de Directie Voorlichting en Communicatie, maar de beleidsafdelingen. Wie moet al die mailtjes beantwoorden?, vroeg men zich af. Want het schiep extra werk. Beleidsafdelingen pakten het verschillend op. De ene eiste een parafenboom, de andere liet ambtenaren vrij om naar eigen inzicht te antwoorden. Uiteindelijk is de gang van zaken goed geprotocolleerd." De persoonlijke webstek heeft heel wat te weeg gebracht. Beide andere bewindslieden op BZK, Klaas de Vries en Gijs de Vries namen er een en ook andere ministers gingen online. "Dat was precies de bedoeling."

Toegankelijker zijn gemeenten eveneens geworden. Het streven om ze eind 2002 allemaal op het web te hebben, is op een paar na gehaald. Dat de subsidiepotten royaal open moesten en niettemin de meeste gemeentesites nog niet aan

de (subsidie)eisen met betrekking tot toegankelijkheid voor visueel gehandicapten voldoen en ook meer dan de helft geen sjoerge geeft als je er een e-mail heenstuurt... Tja, het echte werk begint pas als je eenmaal online bent. Op dit vlak wil Van Boxtel 'de kracht van de democratie zijn werk laten doen'. Hij doelt op het ICTU-programma Burger@overheid, dat in de beste tradities van de repressieve tolerantie de oppositie tegen de elektronische overheid organiseert. In de Tweede Kamer heeft Van Boxtel wel eens zijn verbazing erover uitgesproken dat enkele organisaties die hij daarvoor had uitgenodigd (Bits of Freedom, Consumentenbond, Internet Society Nederland, Stichting Rekenschap), niet thuis hadden gegeven. Nu zegt hij: "U krijgt geld om kritisch te worden. Er was een miljoen. Maar het is niet gelukt, vanwege een ordinaire belangensrijd. Doodzonde. Een zwaktebod, ja. Ik vond het verschrikkelijk."

'Men keek of men water zag branden'

De 'kracht van de democratie' moet gemeenten bij de tijd brengen, BZK wilde er met de Egem ook wat aan doen. Het brengt Van Boxtel tot een verzuchting over de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, waarmee hij vorig jaar rond deze tijd een intentieverklaring tekende om zaken af te stemmen in een regieraad en via de Egem-organisatie de e-gemeente vooruit te helpen. "Ik had twee jaar nauwelijks met de VNG samengewerkt. Men schoot altijd maar weer in de klassieke houding van: je komt met iets

nieuws, maar wie gaat dat betalen? Ik dacht dan altijd: Wanneer nemen gemeenten hun eigen verantwoordelijkheid, het is toch een kwestie van normale bedrijfsvoering om je burgers in deze tijd ook elektronisch van dienst te zijn? Nee, de

'Mij fascineert de vraag hoe het zal uitpakken'

VNG kwam altijd eerst met de rekening. Daarom was ik zo blij dat we elkaar vorig jaar weer gevonden hadden met die intentieverklaring." De regiegroep zou met voortvarendheid worden ingesteld en Egem moest ook weldra van start, in gelijke delen door BZK en VNG gefinancierd. De vreugde was echter van korte duur, pas in februari dit jaar was de VNG het eens over de financiering van haar aandeel. "Toen de verkiezingen eraan kwamen, zei men ineens: We schorten de follow-up op. We wachten eerst op het nieuwe kabinet om te zien hoeveel geld dat ervoor over heeft. Ik dacht: Daar gaan we weer. Ik was ongelooflijk verbaasd. Men zei: We willen totale zekerheid. Maar als je dat wilt, komt er nooit iets van de grond."

Het nieuwe kabinet. Dat Balkenende in het strategisch akkoord geen letter aan ICT wijdde, kan er bij van Boxtel niet in. "Het staat bol van fraudebestrijding en handhaving. Hartstikke belangrijk, maar waarom ICT niet ook op zichzelf bekeken? Toen ik aantrad, was de gedachte bij vakdepartementen: BZK coördineert wel wat, maar wij doen het echte werk. Dat is wel veranderd de afgelopen vier jaar, met een sterke directie IOS (Informatievoorziening Openbare Sector - PM) en de ICTU. ICT is op de kaart gekomen.

Met autonoom geld. Voorheen was het een beetje afgeleid geld, uit het Nationaal Actieplan voor de Elektronische Snelweg. Ik heb bij Zalm eigen budgetten losgekregen. Bescheiden, maar toch konden we op een aantal vlakken een rol als launching customer spelen. Nu stond er dan geen letter over in het regeerakkoord."

'Er is twee jaar gesoebat over één loket'

Dat minister Remkes het niveau van de elektronische dienstverlening eind 2006 op 55 procent wil hebben (waar Van Boxtel eind 2001 nog stelde dat het 75 procent zou zijn), hoort hij voor het eerst. Een BZK-woordvoerder heeft desgevraagd tegenover Overheid Innovatief verklaard dat de ambities niet zijn teruggeschoefd, maar dat die 75 procent verbonden was aan de voorwaarde dat fors moest worden geïnvesteerd. Toen duidelijk werd dat daarvoor nauwelijks financiële ruimte bestond, is 55 procent genoemd, volgens de woordvoerder 'de eerste keer dat er een hard resultaat is geformuleerd'. Van Boxtel ziet dat anders. "Natuurlijk was dat 75 procent geen resultaatverbintenis. Maar wel een serieuze inspanningsverplichting. Misschien is 55 procent realistischer. Maar het is wel jammer dat de ambities neerwaarts zijn bijgesteld."

Jammer is ook het voorlopig niet doorgaan van de elektronische identiteitskaart voor burgers. Volgens Remkes is er weinig elektronisch verkeer tussen burger en overheid, waardoor de aandacht voor PKI en biometrische identificatie op afstand primair gericht wordt op communicatie tussen overheden onderling en eventueel op die tussen bedrijfsleven en overheid. "Gebrek aan financiering lijkt eerder de reden om het af te blazen dan dat een inhoudelijke afweging is gemaakt. Dat er onvoldoende elektronische diensten zouden zijn, is een schijnargument. Hier geldt namelijk dat het aanbod de vraag schept." Van Boxtel heeft zelf ook wel gas moeten terugnemen, bij kiezen op afstand. "Negen offertes en geen enkel bedrijf bood de zekerheid die voor zo'n proces noodzakelijk is. Dan moet je even retireren," zegt hij. Maar met die elektronische identiteitskaart is het: "Hier wordt een kans voor open doel verprut."

Het klinkt haast nostalgisch als hij zegt: "Rik van der Ploeg en Loek Hermans waren mijn maatjes in het kabinet. Die hadden feeling met

de materie. Ja, Van der Ploeg had Infodrome. Nee, dat was geen concurrent voor BZK. Het was een denktank, maar meer voor de langere termijn, vrijblijvender. En wij dachten ook na. Later is het verbreed in het kabinet. Er zijn sessies gehouden onder leiding van Kok, met Jorritsma er ook bij, soms nog anderen. Dan werd er met mensen uit de ICT-wereld geklankbord. Roel Pieper, Luc Soete, Jeroen van den Hoven, Mark Bovens (hoogleraren te Enschede, Maastricht, Rotterdam en Utrecht - PM). Wat mij blijft fascineren is de vraag hoe het allemaal zal uitpakken. Als je het hebt over sociale cohesie, dan is er geen begin van een notie over de invloed van ICT. De PvdA voorop, die wil de wijk weer gaan ontdekken. Maar de patronen lopen tegenwoordig heel anders. Jonge Marokkaantjes deel uitmakend van een virtueel netwerk zijn helemaal niet zielig in een achterstandswijk. Ook boeiend zijn de gevolgen van de ICT-revolutie voor de inrichting van het huis van Thorbecke. Territoriale indelingen en een gelaagde bestuursstructuur doen er minder toe bij een horizontale communicatie tussen burger en overheid. Dat debat staat nog onvoldoende op de agenda. Beetje modernistisch geklets van Van Boxtel, hoor ik dan. Nee, Docters van Leeuwen heeft het er ook over. Het is belangrijk om de vraag te stellen, het gaat om fundamentele veranderingen. Er is een zekere openheid van geest voor nodig, maar die wordt helaas

vaak platgewalst door het bestuurlijk leed van alledag."

Een volgend regeerakkoord heeft maar 'één zin' nodig: "Verbeter de effectiviteit en efficiency met inzet van ICT. Dan weet je dat je daarop aanspraak kunt maken." Één zin is echt genoeg? Nou: "Ter stimulering en bewaking van de voortgang wordt een bewindspersoon, voorzien van bevoegdheden, belast met de coördinatie." Een minister? "Ja, altijd prettig, want die zit er elke vrijdag bij in de Trèveszaal, een staatssecretaris af

'Ik heb niets tegen het geven van mijn soft-nummer'

en toe." Want: "De overheid is een enorm groot beest. Als je substantiële veranderingen wilt doorvoeren met behulp van ICT, moet je dat goed beleggen. Kijk naar de sociale zekerheid in België. Daar is een doorbraak bereikt met een Kruispuntbank en een elektronisch pasje, het bespaart miljoenen. In Nederland krijg je zoiets niet van de grond. In het protestenbeleid moesten vijftig gemeenten informatie verstrekken aan SZW en BZK. Er is twee jaar gesoebat over één loket. Bureaucratische gevechten. Toen ik er een keer met Willem Vermeend over praatte, waren we er in drie minuten uit."

Van één loket naar geen loket, pro-actieve dienstverlening en digitale kluisen is, erover sprekend tenminste, een kleine stap. Dan heb je het ook over privacy en doelbinding. "Het is terecht dat het College Bescherming Persoonsgegevens er kien op is. Maar met de digitale kluis komt de burger aan het stuur. Ja, echt. Ik heb niets tegen het verstrekken van mijn soft-nummer. Het is niet erg als bestanden dan slim kunnen worden gekoppeld om verwerkingsprocessen te versnellen, voor een betere dienstverlening. Maar je moet oppassen wanneer het ogenschijnlijk niet erg is. Het gaat te ver als je onterecht wordt vervolgd. Of ineens wordt buitengesloten. Ik houd altijd het voorbeeld voor ogen van iemand die een erfelijkheidsonderzoek had laten doen, dat vergoed was door de verzekering. Drie dagen later weigerde een daaraan gelieerde bank die persoon een hypotheek. Dat kan niet. Dan maak je een normaal maatschappelijk functioneren onmogelijk."

Foto's: Jan Drost